

Doneu-los contes!

Com triar (bons) llibres infantils

Aquí, entre els prestatges de la llibreria, busquem això: històries que els encantin, que els alimentin, que assaboreixin fins a llepar-se els bigotis. Que els facin exclamar, quan posem el punt, «una pàgina més, sisplau!».

per Anna Ortiz

del bo i millor. No menys que això, i en la mesura que es pugui.

Un conte és un conte!

El pedagog, escriptor i músic Luis M. Pescetti diu: «Utilitzem els jocs amb objectius pedagògics, però les lliçons disfressades de joc són una trampa que l'infant sempre reconeix». I, on diu jocs, podem dir contes... que no són lliçons d'ètica, ni receptes, ni sessions de catequesi encoberta. Però no tant perquè això els faci avorrits o indigestos, sinó sobretot perquè no ho necessiten: els bons contes ho diuen tot a través de l'argument i de la construcció del propi relat fantàstic, mentre que *Les tres bessones aprenen a reciclar* o *La Caputxeta vermella i el comerç just* poden ser bons materials per a una acció comunitària, social o educativa... però com a literatura, destrempa el més pintat. Diguem-ne com vulguem, però no literatura infantil.

Un text de qualitat té sentit per ell mateix, i té els ingredients necessaris i la cocció justa per atrapar-nos.

La lectura és un plaer tan personal que podríem dir que no hi ha normes. No hi ha dogmes. Hi ha intuïció. Hi ha gustos i preferències i, en el millor dels casos, un virus que s'encomana, per via terrestre, marítima o aèria, i ja no ens deixa mai més. En literatura, com en tot, podem trobar tota mena de qualitats. I si la literatura infantil i juvenil és, potser, un terreny sensible, és perquè el que donem i oferim als infants, siguin joguines, aliments, sabates o medicines, hauria de ser

Això ve a tomb per l'epidèmia d'*intencionalitat pedagògica* que patim. Les joguines són didàctiques, les exposicions també, els productes audiovisuals també... i els contes i els llibres juvenils encapçalen la llista. Considerar-los una ocasió per ensenyar alguna cosa quantificable i concreta ha generat una producció notable de contes per treballar valors, per treballar hàbits i bones maneres, per abordar conflictes, per superar traumes. A manera de manual d'ús, de vegades s'acompanyen de «recursos peda-

gògics per a l'adult». Però quants recursos necessitem per llegir en veu alta o explicar una història fascinant com *La flor romanial*?

Una altra cosa són les faules: un gènere deliciós de relats breus, protagonitzats per animals amb qualitats de raonament, conducta i parla humana, que plasmen tots els vicis, defectes i virtuts possibles, i s'acaben amb un paràgraf que resumeix, a cara descoberta, la lliçó que ens vol mostrar. Les faules són petites paràboles laiques: amb les cartes sobre la taula, i d'una claredat saludable i digestiva. Quan parlem de contes i llibres per a infants, fugim de les moralitats explícites i d'intencions instructives. Una bona història transmet valors, fins i tot ideologia (*La composició*, A. Skármeta i A. Ruano), però una disfressa literària que fa mastegar lliçons o que ens va interpretant el que passa, ens fa sentir ridículs. I evapora tota màgia possible.

Un bon text

Un text de qualitat té sentit per ell mateix, està ben travat, disposa d'un argument sòlid i un ritme adequat, tant si té molta acció com si és descriptiu i poètic, tant si és un relat encadenat, amb una seqüència repetitiva, com una història coral o un dietari d'adolescent. Conté els ingredients necessaris i la cocció justa per atrapar-nos, sorprendre'ns o divertir-nos, i també per transmetre'ns imatges, valors i significats de profunditat. Percebre el que la literatura ens suggereix amb el seu llenguatge és estimulant, perquè ens atorga el protagonisme com a lectors, com a espectadors o com a actors del joc: imaginem, creem petites realitats interiors, som moguts per emocions genuïnes, ens preguntem, arribem a conclusions personals i fem aprenentatges indirectes. Preci-

sament els aprenentatges que ens resulten útils i ens van a la mida, a cada moment. Un bon relat té mil lectures possibles: en situacions diferents, en recollim coses diferents i n'obviem d'altres. No és magnífic?

Els textos literaris més saborosos no solen tenir ni un llenguatge barroc, ni giragonses argumentals forçades, ni una mística volgudament descodificada per a menors, ni un món poblat de diminutius. Els textos que diuen alguna cosa no tenen complexos: tracten els lectors d'intel·ligents, tant si tenen cinc anys com si en tenen dotze. No escatimen riquesa de lèxic, ni de construcció, ni d'imatges metafòriques, però no n'abusen ni les exhibeixen: les utilitzen al servei de la història, ni més ni menys. Un bon conte no sempre és excep-

cional, però sempre és interessant, nodreix el cap, el cor i la imaginació, i esdevé un lloc on tornar moltes vegades, sense que mai deixi de ser una mica nou.

El poder de les il·lustracions

Les imatges d'un conte conformen un relat paral·lel al de les paraules. De vegades, no connectem amb les il·lustracions però el text és deliciós (*Sempre pots comptar amb el teu pare*, Mireille d'Allancé; *Colla de porcs!*, Mireille d'Allancé o *Explica'm alguna cosa alegre abans que m'adormi*, J. Dubar i D. Gliori). És menys freqüentment, en canvi, trobar unes il·lustracions de gran qualitat amb un text inconsistent o desigual. Els infants més petits accedeixen al conte per les imatges, en primer lloc i de manera

autònoma, i val a dir que hi ha autèntics tresors sense ni una sola ratlla de text (*Bona nit*, Jan Omerod; *La casa del arbre*, Marije i Ronald Tolman).

Ajustem els llibres al moment i els interessos dels infants (i no tant a les nostres expectatives), perquè puguin tastar, explorar, descobrir.

L'harmonia i la força, la qualitat estètica de les imatges és tan poderosa com la consistència del relat. Més enllà de gustos estètics molt diversos, algunes obvietats: les il·lustracions recarregades no

són millors, embafen com una sobredosi de merenga. Però les il·lustracions riques, siguin aparentment més senzilles (d'un traç esquemàtic: Emilio Uberuaga, Joma) o més detallades (Roberto Innocenti) són nutritives i atrapen amb una força irresistible: des d'Helen Oxenbury, Anthony Browne, Julie Vivas, o Etienne Delessert, fins a Elena Ordiózola, passant per autors més joves com Iban Barreneixea (*Perdut a l'estació*), per Erin E. Stead (*Un día diferente para el señor Amos*), o David Aceituno (*Ensueños*), entre molts d'altres.

Diversitat de llenguatges

Quan considerem que les il·lustracions destinades als més petits han de ser simples, sovint els limitem i menystenim la seva capacitat i la seva mirada, que és infantil, però no infantilitzada. Igualment, si els oferim sempre imatges molt complexes, d'un llenguatge gràfic ple de composicions de filigrana, preguntem-nos si no som més aviat els adults qui estem enlluernats per aquesta complexitat artística, o seduïts per la nostàlgia recurrent d'algunes edicions infantils actuals. On és l'equilibri? En la originalitat, en la claredat... i en la varietat. Atrèvim-nos amb la riquesa de Jimmy Liao, amb les referències al còmic de David Small (*La senyora dels llibres*), amb la modernitat de Peter Schössow (*El meu primer cotxe era vermell*) o amb la lleugeresa de Magalí Le Huche (*La Berta Bonafè està trista*, *Les sirenes de Belpaixao*) i amb la delicadesa de Maria Espluga. I no desem al calaix els clàssics de Lola Anglada, Mercè Llimona, Maria Rius o Asun Balzola. Ni una faula d'Isop versionada de nou, amb una adaptació solvent i unes il·lustracions meravelloses (*El ratolí de camp i el ratolí de ciutat*, Helen Ward).

Alguns bàsics per al «fons d'armari»

ORMEROD, Jan (2005):
Bona nit. Barcelona. Serres.

ROSEN, Michael; OXENBURY, Hellen (2013):
Anem a caçar un ós. Caracas. Ekaré.

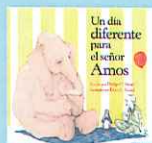
SEDAK, Maurice (2009):
Allà on viuen els monstres. Barcelona. Kalandraka.

OVEREND, Jenni; VIVAS, Julie (2001):
Hola Bebé. Caracas. Ekaré.

GOOSSENS, Philippe; ROBBERECHT, Thierry (2003):
Sóc un drac! Barcelona. Baula.

STEAD, P.C.; STEAD, Erin E. (2013):
Un día diferente para el señor Amos. Mèxic. Océano Travesía.

RODARI, Gianni; UBERUAGA, Emilio (2012):
Contes per telèfon. Barcelona. Joventut.

IONESCO, Eugène; DELESSERT, Etienne (2009):
Contes 1, 2, 3, 4. Barcelona. Combel.

La dansa total

Quan la qualitat literària del text troba una total expressivitat i fluïdesa en les imatges, es dona una dansa equilibrada i potent en la qual tot va alhora i tot és lluminós. I llavors... tenim un tresor! (*Hola bebé*, Jan Overed i Julie Vivas; *El oso con la espada*, Davide Cali i Gianluca Foli; *Un regalo del cielo*, G. Martin Garzo i Elena Odriozola), en què els dos llenguatges, visual i textual, es potencien mútuament (*El camino que no iba a ninguna parte*, Gianni

Som els prescriptors de lectura dels nostres fills, els explicadors oficials del Regne: per nosaltres passen les històries i circulen les emocions.

Rodari i Xavier Salomó). No hi renunciem: explorem els títols actuals i els clàssics, les reedicions, les noves propostes, i siguem tan selectius com puguem, també amb les il·lustracions. Un bon il·lustrador té un estil propi que reconeixem d'una obra a una altra, però sempre ens ofereix un discurs original, una proposta lluny d'estereotips i d'imatges prefabricades. Si no, feu una ullada a dues edicions d'*Alícia al País de les Meravelles* ben actuals: l'una, il·lustrada per H. Oxenbury i l'altra, per Rebecca Dautremer. Dues mirades genuïnes, tan interessants com diferents d'aquest clàssic!

Evitem les etiquetes

Com passa amb les joguines, seria interessant sentir que, quan demanem assessorament a la botiga, a banda de preguntar-nos l'edat de l'infant, el llibreter ens preguntés: «li agraden els animals?, prefereix històries de mol-

ta acció?, té molt vocabulari?, s'ho passa bé amb els castells i els dracs, o amb els lladres i els policies?». Així ens podríem distanciar de l'etiqueta «3-4 anys», o «primers lectors», o «lletra lligada», per acostar-nos al Gerard o a la Mireia concrets que rebran el conte.

Les classificacions d'edat i de nivell de lectura s'han d'entendre de manera genèrica i aproximada. Potser la Laura no es fixa gaire en les imatges, però demana que li llegim històries amb arguments trepidants; el Gerard no vol relats llargs, però les imatges l'enganxen; i a la Mireia, potser se li il·luminarà la cara si li oferim *l'Inventario de Animales* de V. Aladjidi i E. Tchoukriel, ple d'il·lustracions naturalistes i detallades. D'aquesta manera, ajustem els llibres al moment i els interessos dels infants (i no tant a les nostres expectatives), i els donem l'oportunitat de tastar, d'indagar i de buscar noves dosis de material literari.

Mmm... l'olor dels llibres

Els contes que triem per als infants ens han de seduir a nosaltres en primer lloc. Per l'interès de la història, la qualitat de l'edició, el format, les il·lustracions, en definitiva per la qualitat global de l'obra. Som els primers i principals prescriptors de lectura dels nostres fills i filles: a més de triar i subministrar, som els explicadors oficials del regne: per nosaltres passen les faules, les històries i aventures, i les emocions circulen mentre sona la nostra veu monòtona, entusiasmada, somnolenta o sobreactuada, segons el dia que tinguem. És aquesta primera passió (la nostra), la que arriba als petits i petites que escolten, fan preguntes sobre el que passa,

demanen el significat d'una paraula, protesten perquè no és just que els dolents hagin atacat els bons per l'esquena, o confirmen que tot torna al seu lloc perquè finalment aquella gata maula queda en evidència i els que s'estimen (com tothom sabia des de la primera pàgina, menys ells), al final es casen.

Si el nostre propòsit no és tan que llegeixin com que se'ls encomani el plaer de la lectura, regalem-los per començar el que ens agrada, més que allò-que-creiem-que-els-que-en-sabendiuen-que-convindria-que-els-féssim-llegir. Els plaers vitals s'assaboreixen per la via de l'alegria: i si aprendre a llegir i a escriure és part de l'alfabetització bàsica que fan a l'escola, llegir per desig, perquè et fa feliç, és tota una altra cosa.

I si no llegeixen? Doncs, calma, respirem. No, no cal córrer a buscar flors de Bach. Si saben llegir però no els entusiasma, també seran nens i nenes vius, desperts, motivats i feliços. Encara que a les lectores i els lectors incurables ens costi de creure, hi ha moltes altres coses bones i meravelloses de la vida per créixer, aprendre i construir-se, sense tenir el nas entre les pàgines. ●

Anna Ortiz és cap de redacció de *Viure en Família*